

Aikuiskoulutuksen tutkimus- poliittinen ohjelma

Ajatuksia tutkimuspolitiikasta

Valtiovalta ministereiden suulla, työmarkkinajärjestöt ja monet muutkin tahot ovat nyt keksineet *aikuiskoulutuksen*. Miltei liturgian tavoin mainitaan Aikuiskoulutus ja siihen liittyvä Tärkeä Tutkimus lähes samaan hengenvetoon kuin Rakennemuutos. Viive on runsaat 10 vuotta — jos lähdemme siitä, että tärkeimmät aikuiskoulutuksen periaatteet, tehtäväalueet, ongelmat ja tarpeet määriteltiin jo 1975 Aikuiskoulutuskomitean II:ssa osamietinnössä! Syntyikin epäily, että aikuiskoulutusta käytetään laastarin tavoin, peittämään n.s. rakennemuutoksen naarmut ja hiertymät.

Aikuiskoulutusneuvoston tutkimusjaosto on julkaisut Aikuiskoulutuksen tutkimuspoliittisen ohjelman. Tässä tilanteessa aikuiskoulutusneuvoston aktiviteetti on todella tärkeä. Tutkimusjaoston ohjelman (miksi kaikkia suunnitelmia, kartoituksia, katsauksia tms. nykyään kutsutaan ohjelmiksi?) ovat laatineet todelliset aikuiskoulutuksen osaajat, ja sen huomaa.

Alkukukujen katsaukset aikuiskoulutustutkimuksen asemasta valtion tiedepolitiikassa sekä tähänastisesta tutkimuksesta Suomessa ovat asiallisia ja palauttavat lukijan mieleen vuosikymmeniä kestäneen tilanteen (varojen puutteen, tutkijoiden koulutuksen tarpeen, aikuiskoulutustutkimuksen hajanaisuuden jne). Näistä jaosto siirtynyt listaamaan kiireelliset tutkimustehtävät ja lopuksi esittämään ehdotukset välittömiksi toimenpiteiksi.

Tärkeäksi kohdaksi nousee mielestäni jaoston näkemys aikuiskoulutuksen perusteita koskevan filosofisen ja historiallisen tutkimuksen kuten myös aikuisen yksilön psykologisen tutkimuksen lisätarpeesta. Samoin katson jaoston olevan oikeilla linjoilla esittäessään, että on pyrittävä laaja-alaisempiin, tutkijaryhmin tehtäviin ja riittävää teoreettista otetta omaaviin tutkimushankkeisiin.

Käytännössähän tämä merkitsee huomattavan paljon enemmän

yhteistyötä ja yhteistuumia alueen tutkijoiden kesken. Monitieteisyyden takaamiseksi tulisi lisäksi saada yhteys niihin moniin tutkijoihin, jotka eri laitoksissa, aivan toisenlaisten nimikkeiden alla tekevät aikuiskoulutukseen liittyvää tutkimusta.

Sen sijaan en nielemättä hyväksyisi muodikkaan yleistä käsitystä, että aikuiskoulutuksen ja -tutkimuksen tulee palvella kaikkea mahdollista muutosta työelämässä. Tässä jos jossain tarvitaan tukevaa koulutus- ja tutkimusfilosofista ja eettistä pohdintaa ennenkuin laukataan mukaan.

Aikuiskoulutuksen käsitejärjestelmä sekaantuu yhä enemmän. Tilastolliset käsitteet (esim. lyhyen koulutuksen saanut aikuinen) ovat jo kauan sekottaneet tutkijoiden todellisuuden tarkastelua. Samoin eräät aksiomaattisesti hyväksytyt ideologiset näkemykset siitä, että riistetty ja orjuutettu (mikäli nyky-yhteiskunnassa sellaista täysin tahdotonta yksilöä löytyy) ei voi alennustilastaan nousta. Kasaantuvaa epäoikeudenmukaisuutta on toki olemassa. Mutta olisi myös kiinnostavaa tutkia, mitkä piirteet ovat ominaisia esim. niille tuhansille aikuisille, jotka ovat pystyneet rikkomaan tämän "symmetrian" (symmetry break) ja kääntämään spiraalin liikkeen toiseen suuntaan? Jos sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset lähtökohdat ovat olleet heikot, mistä johtuu, että on ihmisiä, jotka siitä huolimatta pystyvät kääntämään elämänkulkunsa, kaikkien deterministisesti nyökkäävien tilastolaskijoiden harmiksi.

Kiireellisten tutkimustehtävien listassa on toki aivan hyviä otiskoita ja oivalluksia — useimmat niistä kaikille aikuiskoulutuksesta ja sen tutkimuksesta kiinnostuneille hyvin tuttuja. Juuri tässä jaoston paperin (ohjelman!) tärkeimmässä kohdassa olisi ehkä odottanut tuota äsken kuulutettua teoreettista ja filosofista pohdintaa. Jos esim. tarkastelemme aikuisen ihmisen elämän kokonaisuutta ja hänen enemmän tai vähemmän tietoista pyrkimystään elää elä-

määnsä niin, että se häntä tyydyttää ja että hän saa ympäristönsä kunnioituksen ja paitsi sosiaalisen hyväksynnän, myös riittävän toimeentulon — mitkä ovat ne tekijät (valmiudet, tahto, energia, tietoisuus) ja ihmisten väliset relaatiot kussakin aikuisiän vaiheessa, jotka ovat keskeisiä? Ja jos ne puuttuvat, tai ovat vain heikosti "kehittyneet" tms. kuinka aikuinen voi *kompensoida niitä sosiaalisaiton vaiheita*, joista hän on jäänyt paitsi? Voi olla, että joudumme toteamaan, ettei aikuiskoulutus aina anna ratkaisevaa vastausta.

Kokonaisuudesta puhuttaessa olisi myös yhtä tärkeää ja kiinnostavaa saada tietoa n.s. informaalisien oppimisen strategioista, ehkä jokaisen yksilön omasta strategiasta hänen ratkoessaan arkipäivän ongelmiaan. Oppimistutkimusideoihin tutustuttaessa saa joskus sen käsityksen, että aikuinen ei yleensä ole oikein selväsaati sitten tervejärkinen, vaan että häntä on lähestyttävä jollain aivan erinomaisen aikuisdidaktisella tavalla.

Työn opinnollistaminen on mielestäni ehkä kaikkein kiinnostavin koulutuksen haaste ja tutkimuksen kohde. Aikuinen on työelämässä aktiivinen, toimiva yksilö, joka tietää mitä tekee ja yleensä osaa sen. Työssä hän on valtaosan aikuispäivästään; työ on suuressa määrin aikuisen ihmisen elämä. Olisi kummallista, jos sieltä ei löytyisi ne lähestymistavat, valmiuksien omaksumisstrategiat ja monta muuta hyvää asiaa, joita aikuiskoulutuksessa tarvitaan. Jos vain tutkijat ja kouluttajat pääsisivät irtaantumaan Kaikkietävän raskaasta kaavusta.

Yllä olen esittänyt hajamietteitä ja ajatuksia, jotka heräsivät taas kerran tutunomaista tekstiä lukiessa. Kannatan esitystä Suomen Akatemian perustettavasta alan tutkijaprofessuurista sieltä puuttuukin tällä haava täysin alan asiantuntemus, saati sitten siihen perustuva aikuiskoulutustutkimuksen perusteellinen pohtiminen ja uusi historian ja nykytilanteen analyysiin perustuva perspektiivien avauskyky.